

## Uz mākslu balstīta izvērtēšanas instrumenta “Sejas stimulu novērtējums” saistība ar personības traucējumu rādītājiem

Ilze Plūme<sup>1</sup>, Kristīne Mārtinsone<sup>2</sup>, Donna Betts<sup>3</sup>

<sup>1</sup> Rīgas Stradiņa universitāte, Rehabilitācijas fakultāte, Latvija

<sup>2</sup> Rīgas Stradiņa universitāte, Veselības psiholoģijas un  
pedagoģijas katedra, Latvija

<sup>3</sup> Džordža Vašingtona universitāte, ASV

**Ievads.** Attīstoties uz pierādījumiem balstītajai praksei Latvijā, mākslas terapeitiem ir jāpārzina vairāki uz mākslu balstīti izvērtēšanas instrumenti, lai, izprotot attiecīgā instrumenta specifikā, spētu izvēlēties un izmantot katram klientam / pacientam konkrētajā situācijā vispiemērotākos no tiem. “Sejas stimulu novērtējums” (*Face Stimulus Assessment, FSA*) (Betts, 2003) ir ASV radīts, uz mākslu balstīts izvērtēšanas instruments, kas ir trīs secīgu stimulzīmējumu sērija un sastāv no: 1) pilna sejas vaibstu stimula, 2) sejas ovāla stimula, 3) tukšas lapas. FSA mākslas terapeitam palīdz izvērtēt klienta / pacienta radošo potenciālu, kognitīvās spējas un attīstības līmeni (Betts, 2003, 2009).

**Darba mērķis, materiāls un metodes.** Pētījuma mērķis bija veikt FSA adaptācijas Latvijā pirmo posmu, pārbaudot tā psihometriskos rādītājus, noskaidrot tā sakarību ar personības traucējumu rādītājiem un izpētīt, vai pastāv atšķirības šī izvērtēšanas instrumenta zīmējumos pacientiem ar psihiskiem traucējumiem un praktiski veselīgiem cilvēkiem. Adaptācija tika veikta atbilstīgi starptautiskajām testu adaptācijas vadlīnijām (*International Test Commission*, 2016).

Pētījuma pirmā posma pilotpētījumā piedalījās piecas topošās mākslas terapeites, lai pārbaudītu latviskā FSA instrukciju un izvērtēšanas rokasgrāmatas saprotamību. Pētījuma otrā posma izlasi veidoja 30 dalībnieki (15 ar dažādiem psihiskiem traucējumiem un 15 praktiski veseli cilvēki,  $M = 45,67$ ,  $SD = 14,41$ ), kuri izpildīja izveidoto FSA-LV v1. un Latvijas klīniskā personības testa 2.2. versiju (Perepjolkina, Koļesņikova, Mārtinsone, Rancāns, Stepens, 2016), kā arī demogrāfisko datu un pētījuma dalībnieka aptauju.

Vērtētāju saskaņotības pārbaudei trīs neatkarīgi eksperti izvērtēja 20 nejaušināti izvēlētus stimulzīmējumus. Satura pamatotības pārbaudei tika noteikta sakarība starp FSA-LV v1. zīmējumu vērtējumu un LKPT v2.2. patoloģisko personības iezīmju skalu rezultātiem.

**Rezultāti.** Četrpadsmit no 22 skalu reakcijas indeksiem iekļaujas pieļaujamās robežās ( $M = 2,84-4,26$ ); vērtētāju vērtējumu saskaņotība 20 no 22 skalām ir cieša un vidēji cieša ( $r = 0,66-0,99$ ). Rezultāti parāda statistiski nozīmīgas atšķirības starp izpētes grupas un kontrolgrupas dalībnieku zīmējumiem divās 3. stimulzīmējuma skalās – *Ieguldītā enerģija* ( $Z = -2,51$ ) un *Laukums* ( $Z = -2,77$ ). Pastāv 111 statistiski nozīmīgas sakarības starp FSA-LV v1. mākslas terapijas formālo elementu skalām un LKPT v2.2. patoloģiskām personības iezīmēm gan virslīmeņa dimensiju ( $r = 0,37-0,69$ ), gan personības iezīmju faktoru ( $r = 0,54-0,61$ ), gan arī atsevišķu patoloģisko personības iezīmju līmenī ( $r = 0,36-0,87$ ), parādot FSA-LV v1. skalu izmantošanas iespējas atsevišķu personības traucējumu tendenču identificēšanā.

**Secinājumi.** Turpmākajos instrumenta attīstības posmos būtu ieteicams pārbaudīt tā psihometriskos rādītājus lielākās, homogēnākās izlasēs. Adaptācijas pirmajā posmā izveidotais FSA-LV v1. ir papildinājies uz mākslu balstīto izvērtēšanas instrumentu klāstu Latvijā. Pētījumā iegūtie rezultāti ir snieguši saturīgu informāciju FSA autorei, Amerikas Mākslas terapeitu asociācijas prezidentei Donnai Bettsai par FSA-LV v1. iespējām identificēt patoloģisku personības iezīmju esamību.